

Nr 92.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln punkterna 173, 176, 178 och 182 föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition, för budgetåret 1954/55 beräkna

dels till Allmänna läroverken: Avlöningar ett förslagsanslag av 118 000 000 kronor,

dels till Allmänna läroverken: Bidrag till ljus- och vedkassorna ett förslagsanslag av 2 947 000 kronor,

dels till Avlöning åt deltagare i praktiska lärarkurser m. m. ett förslagsanslag av 2 140 000 kronor,

dels ock till Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier m. m. ett anslag av 925 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 103, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 19 februari 1954, framlagt de närmare förslag i dessa hänseenden, vilka framgår av den följande redogörelsen.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehåft jämväl vissa i det följande angivna motioner.

1:o) **Utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen.** Kungl. Maj:t har (s. 3—10 samt 35 och 36 av förutnämnda statsrådsprotokoll den 19 februari 1954) föreslagit riksdagen att

dels besluta, att samrealskolorna i Bollnäs, Köping, Lidköping, Mariestad och Oskarshamn från och med budgetåret 1954/55 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, skall ombildas till högre allmänna läroverk med den linjeorganisation, Kungl. Maj:t bestämmer, skolande utbildningen tillgå sålunda, att första ringen vid utbildningen omedelbart upprättas och sedan ytterligare en ring per år, till dess gymnasiet är i sin helhet färdigbildat; allt under villkor att vederbörande kommuner åtager sig att tillhandahålla för respektive högre allmänna läroverk erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor

eller motsvarande kontant ersättning samt bostad åt erforderlig vaktmästarpersonal eller efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall motsvarande kontant ersättning,

dels besluta, att ett treårigt, för manlig och kvinnlig ungdom öppet försöksgymnasium från och med budgetåret 1954/55 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, skall successivt upprättas vid högre allmänna läroverket i Skellefteå under villkor att Skellefteå stad åtager sig dels att tillhandahålla för detta gymnasium erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostad åt erforderlig vaktmästarpersonal eller efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall motsvarande kontant ersättning, dels ock att för anskaffande av undervisningsmateriel och bibliotek bevilja ett engångsbidrag av 10 000 kronor eller det lägre belopp, Kungl. Maj:t bestämmer,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa linjeorganisationen vid det föreslagna försöksgymnasiet i Skellefteå.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft jämväl två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Damström m. fl.* (I: 424) och den andra inom andra kammaren av fru *Lindskog m. fl.* (II: 545), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta, att samrealskolorna i Bollnäs, Borlänge, Enköping, Köping, Lidköping, Mariestad, Nässjö och Oskarshamn från och med budgetåret 1954/55 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, skall ombildas till högre allmänna läroverk med den linjeorganisation, Kungl. Maj:t bestämmer, skolande utbildningen tillgå på det sätt och på de villkor, som av Kungl. Maj:t föreslagits beträffande fem av nämnda samrealskolor.

Beträffande motiveringen för det motionsvis gjorda yrkandet hänvisas, i den mån densamma icke framgår av det följande, till motionen I: 424.

Departementschefen har i frågan om ombildning av samrealskolor till högre allmänna läroverk genom förstatligande av de med samrealskolorna förenade kommunala gymnasierna anfört följande.

Vid behandlingen år 1952 av frågan om anslag till de allmänna läroverken uppdrogs vissa riktlinjer för den fortsatta utbyggnaden av den statliga gymnasieorganisationen. Samtidigt beslöts som en första etapp av ett sådant utbyggande successivt förstatligande av sex kommunala gymnasier. Som en andra etapp beslöts därefter vid förra årets riksdag förstatligande av ytterligare sex kommunala gymnasier, varjämte beslut fattades om utbyggande av samrealskolan i Lycksele — vilken ej var förenad med något kommunalt gymnasium — till högre allmänt läroverk. Skolöverstyrelsen har nu som en tredje etapp föreslagit förstatligande av åtta kommunala gymnasier, nämligen i Bollnäs, Borlänge, Enköping, Köping, Lidköping, Mariestad, Nässjö och Oskarshamn. Därjämte föreligger framställningar

från kommunalt håll om förstatligande av de kommunala gymnasier i Filipstad och Lysekil.

Vid min prövning av denna fråga har jag stannat för att nu föreslå förstatligande av fem gymnasier. Vid riksdagsbehandlingen för två år sedan av frågan om utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen diskuterades ingående, vilka principer som borde tillämpas vid urvalet av gymnasier till förstatligande. Det torde därför icke vara nödvändigt att nu gå närmare in härpå. Att till förstatligande välja ut fem av de gymnasier, som nu är i fråga, erbjuder emellertid vissa svårigheter, då skillnaden mellan vissa av dem ur olika synpunkter är tämligen obetydlig. Efter att ingående ha övervägt spörsmålet anser jag mig böra föreslå, att de kommunala gymnasier i Bollnäs, Köping, Lidköping, Mariestad och Oskarshamn nu övertages av staten.

Förstnämnda fyra gymnasier är nu alla organiserade med treårig latin- och treårig reallinje, medan gymnasiet i Oskarshamn endast har treårig reallinje. Överstyrelsen synes förutsätta, att denna organisation skall bibehållas vid förstatligandet utom beträffande gymnasiet i Oskarshamn, där överstyrelsen räknar med att behov kommer att föreligga redan nästa år av ytterligare en linje. Någon framställning om en dylik har överstyrelsen dock ännu ej gjort. Med hänsyn till att Kungl. Maj:t av förra årets riksdag erhöll bemyndigande att fastställa linjeorganisationen för de särskilda läroverkens gymnasier, torde ställning ej nu behöva tagas till frågan om linjeorganisationen vid de fem gymnasier. Vid mina beräkningar i det följande av det erforderliga antalet tjänster kommer jag emellertid att utgå från att även gymnasiet i Oskarshamn skall omfatta två linjer.

Förstatligandet bör börja med budgetåret 1954/55 eller vid den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, och tillgå så att första året första ringen av varje gymnasielinje upprättas och därefter successivt en ring om året. Rektorstjänsterna vid de samrealskolor, med vilka ifrågavarande kommunala gymnasier är förenade, bör utbytas mot samma antal rektorstjänster vid högre allmänt läroverk med av överstyrelsen föreslagen placering, nämligen för tjänsterna i Köping och Lidköping avlöningsgrupp III, lönegrad Cb 14, och för tjänsterna i Bollnäs, Mariestad och Oskarshamn avlöningsgrupp II, lönegrad Cb 14. Dessutom bör två lektorstjänster inrättas vid varje läroverk.

Som villkor för omorganisationen bör föreskrivas, att vederbörande kommuner skall åtaga sig att tillhandahålla för läroverket erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostad åt erforderlig vaktmästarpersonal eller efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall motsvarande kontant ersättning.

Kostnadsökningen för statsverket efter fullbordad omorganisation kan beräknas till omkring 800 000 kronor.

Till stöd för det i *motionerna I: 424* och *II: 545* gjorda yrkandet, att ombildningen av samrealskolor till högre allmänna läroverk denna gång skall omfatta alla de av skolöverstyrelsen föreslagna åtta skolorna, anföres bland annat följande.

Det har redan tidigare med skärpa framhållits, att de kommuner, som i egen regi startat ett gymnasium, i dessa sammanhang fått bära ekonomiska

bördor, vilka fått en ytterligare tyngd därigenom, att lärjungarna till nära hälften kommit från andra kommuner än skolortens. Det är i dessa sammanhang också värt att erinra om de svårigheter, som skulle ha uppstått för de statliga högre allmänna läroverken, om ej de kommunala gymnasierna avlastat dem från den allttjämt ökande elevtillströmningens tryck. Det förtjänar även framhållas, att föräldraintresset av att få behålla sina barn i förhållandevis näralliggande läroverk blivit tillgodosett genom upprättandet av de kommunala gymnasierna. Det förefaller även, som om Kungl. Maj:t genom att ur SÖ:s förslag utesluta Borlänge komme att åstadkomma en säkerligen icke åsyftad komplikation. För närvarande arbeta i Dalarna bland annat samrealskolor i Rättvik, Mora, Orsa och Älvdalen, vilka av gammalt tillhört Falu läroverks upptagningsområde. Från och med höstterminen 1954 förändras Falu läroverk till en läroanstalt med fyraåriga real- och latinlinjer. Detta kommer för Borlänge kommunala gymnasium att innebära, att ett större antal gymnasieelever söka sig dit med den ökade belastning för kommunen, som detta kommer att innebära.

I längden är det emellertid ej heller försvarligt, att kommuner på detta sätt ikläda sig förpliktelser på undervisningens område, vilka principiellt måste anses tillkomma området för en gemensam statlig insats. Denna princip har även av riksdagen genom beslut på Kungl. Maj:ts förslag vid 1952 års riksdag godtagits. Det är oss likväl angeläget att framhålla att förordningen för de kommuner, vilka icke ännu kunnat komma i fråga till ett förstatligande av utav dem igångsatta kommunala gymnasier, är så besvärande, att det förefaller nödvändigt att så snart som möjligt få den lättad.

Vi skulle alltså för vår del vilja förorda, att skolöverstyrelsens förslag att vid årets riksdag förstatliga åtta kommunala gymnasier bleve godtaget. Detta synes för statsverket — i enlighet med vad vi inhämtat — innebära, i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 103, en kostnadsökning av mellan 200 000 och 300 000 kronor.

I fråga om det föreslagna försöksgymnasiet i Skellefteå anför skolöverstyrelsen följande.

I underdånig skrivelse den 24 oktober 1952 angående inrättande av försöksgymnasier framhöll överstyrelsen beträffande vissa försöksdistrikt, däribland Skellefteå, att det borde ankomma på vederbörande kommunala myndighet att föreslå inrättande av eventuell försökslinje, så snart anledning därtill förefunnnes. Av en nu föreliggande hemställan framgår, att Skellefteå stad anser tiden vara inne att börja en försökslinje för att kunna taga emot elever från försöksområdet Skelleftehamn inom Skellefteå stads skoldistrikt. Antalet elever i klass 9 g uppgår där innevarande läsår till 15 och väntas läsåret 1954/55 utgöra 14 samt läsåret 1955/56 stiga till 17. Från och med läsåret 1956/57 har försöksverksamheten nått klass 9 även inom Skelleftestrands försöksområde, likaledes beläget inom Skellefteå stads skoldistrikt. Detta innebär, att hela klass 9 inom skoldistriktet då kommer att ha omkring 120 elever mot 46 innevarande läsår. Då man vidare synes räkna med att genomföra enhetsskolan även i den s. k. gamla stadsdelen från och med läsåret 1955/56, finns utan tvivel ett klart framtida behov av försöksgymnasium i Skellefteå. Det torde därför enligt överstyrelsens mening vara lämpligt att redan från och med läsåret 1954/55 inrätta en försökslinje vid högre allmänna läroverket, varigenom man

på ett tidigt stadium kan vinna erfarenheter av värde för den framtida utvecklingen av stadens skolväsende.

Departementschefen anför bland annat följande.

Gymnasiet bör i första hand vara avsett för elever från enhetsskolans klass 9 g. Dessa bör därför utgöra minst halva elevantalet. För gymnasiets upprättande bör i huvudsak gälla samma villkor, som föreskrivits för de förra året beslutade försöksgymnasierna. För nästa budgetår räknar jag endast med en försökslinje. Som förutsättning för att denna linje skall komma till stånd torde böra gälla, att minst tio godkända elever med avgångsbetyg från klass 9 g anmäles till inträde. Överstyrelsens förslag om maximering av antalet elever till 24 är jag icke beredd att nu tillstyrka.

Överstyrelsen har lämnat frågan huruvida försöksgymnasiet nästa år bör omfatta allmän linje eller reallinje öppen. Med hänsyn härtill föreslår jag, att Kungl. Maj:t utverkar riksdagens bemyndigande att fastställa linjeorganisationen liksom fallet var vid fjolårets beslut om försöksgymnasier.

För det nya gymnasiet föreslår jag i likhet med överstyrelsen inrättande av en lektorstjänst i lönegraden Ca 33 eller 31. I övrigt räknar jag med att endast timlärare skall erfordras.

I detta sammanhang behandlar departementschefen jämväl frågan om anslag till två av de av förra årets riksdag beslutade försöksgymnasierna. För det ena av dem, som jämlikt fjolårets beslut skulle förläggas till Sundsvall eller dess grannskap och som enligt beslut av Kungl. Maj:t har anknutits till Sundsvalls högre allmänna läroverk, föreslås inrättande av en lektorstjänst samt anvisande av medel härför samt för erforderliga lärarkrafter i övrigt för en gymnasielinje. I fråga om det förra året beslutade försöksgymnasiet i Göteborg anför departementschefen följande.

Frågan om organisationen av det försöksgymnasium, som enligt riksdagens beslut skall upprättas i Göteborg från och med budgetåret 1954/55 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, är ännu icke färdigberedd inom skolöverstyrelsen. Enligt vad jag under hand inhämtat synes det vara ovisst, om man redan från och med nästa budgetår kan påräkna så många godkända inträdessökande från enhetsskolans nionde klass, som enligt förra årets riksdagsbeslut borde vara förutsättningen för upprättande av en försökslinje. I detta läge förutsätter jag, att det skall få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för beredande av gymnasieundervisning för de elever från försöksdistrikt, som här är i fråga. Jag torde här även få erinra om att statsutskottet vid förra årets riksdag förklarar sig icke ha något att invända mot att de allmänna läroverkens icke-ordinariepost toges i anspråk för viss stödundervisning åt lärjungar, som från enhetsskolan övergått till annat gymnasium än försöksgymnasium och som där behövde hjälp för inhämtande av de kursdifferenser, som till äventyrs kunde förefinnas. Jag förutsätter, att detta uttalande skall gälla även om övergång skett till kommunalt gymnasium.

Utskottet. Den utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen, som påbörjades år 1952 och fortsattes genom beslut vid fjolårets riksdag, innebär, att sammanlagt tolv kommunala gymnasier för närvarande äro under

successiv ombildning till statliga gymnasier, medan i Lycksele ett helt nytt statligt gymnasium är under uppbyggnad. Kungl. Maj:ts föreliggande förslag innebär förstатligande av ytterligare fem kommunala gymnasier nämlien i Bollnäs, Köping, Lidköping, Mariestad och Oskarshamn. I motionerna I: 424 och II: 545 har däremot yrkats, att nästa etapp av förstатligandet utöver nämnda gymnasier skall omfatta även de kommunala gymnasierna i Borlänge, Enköping och Nässjö. Motionärernas yrkande sammanfaller med det förslag i ämnet, som framlagts av skolöverstyrelsen.

Såsom i motionerna framhållits innebär inrättandet och underhållet av ett kommunalt gymnasium en avsevärd ekonomisk börda för vederbörande kommun, en börda som får en särskild tyngd därigenom att eleverna i ett dylikt gymnasium regelmässigt till betydande del komma från andra kommuner än den egna skolkommunen. För de kommuner, som upprätthålla gymnasier, är det därför ett naturligt och enligt utskottets mening mycket rimligt önskemål, att de icke alltför länge skola behöva svara för dessas bestånd. Vid riksdagsbehandlingen år 1952 av frågan om förstатligande av kommunala gymnasier torde också ha förutsatts, att så ej borde bli fallet i fråga om kommuner, vars gymnasier vore klart behövliga och icke företedde påtagliga brister i fråga om lokalförhållanden eller dylikt. Utskottet får i anslutning härtill framhålla, att utskottet finner det önskvärt, att det fortsatta förstатligandet av kommunala gymnasier kan ske i jämn takt och utan eftersläpning. Härför talar icke minst önskvärheten av att såvitt möjligt uppnå en rättvis och enhetlig behandling av kommunerna, både de vilkas gymnasiefrågor äro aktuella vid samma tillfälle och de som redan fått sina gymnasier förstатligade.

Vad angår de åtta kommunala gymnasier, varom här är fråga, torde goda skäl kunna anföras för att samtliga redan nu förstатligas. I nuvarande läge har utskottet dock icke ansett sig böra gå utöver det av Kungl. Maj:t föreslagna antalet av fem. Att göra ett urval bland gymnasierna är, som departementschefen framhållit, vanskligt, eftersom skillnaden dem emellan i flera fall är obetydlig. Vid den prövning utskottet ägnat förevarande fråga har utskottet emellertid icke funnit sig böra ifrågasätta något avsteg från Kungl. Maj:ts förslag. Vid sådant förhållande är utskottet icke berett att biträda det i motionerna I: 424 och II: 545 framställda yrkandet, vilket avser ett förstатligande jämväl av de kommunala gymnasierna i Borlänge, Enköping och Nässjö.

Vad departementschefen anført och föreslagit i fråga om försöksgymnasier i Sundsvall och Skellefteå har icke givit utskottet anledning till erinran liksom ej heller departementschefens uttalande angående viss stödundervisning för elever, som från enhetsskola övergå till annat gymnasium än försöksgymnasium. Utskottet vill tillägga, att dylik stödundervisning, om så visar sig erforderligt, bör kunna få anordnas jämväl för elever från realskola, vilka vinna inträde i försöksgymnasium.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,
att riksdagen må

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 424 och II: 545, i den mån de skilja sig från Kungl. Maj:ts förslag, besluta, att samrealskolorna i Bollnäs, Köping, Lidköping, Mariestad och Oskarshamn från och med budgetåret 1954/55 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, skall ombildas till högre allmänna läroverk med den linjeorganisation, Kungl. Maj:t bestämmer, skolväsendet ombildningen tillgå sålunda, att första ringen vid ombildningen omedelbart upprättas och sedan ytterligare en ring per år, till dess gymnasiet är i sin helhet färdigbildat; allt under villkor att vederbörande kommuner åtager sig att tillhandahålla för respektive högre allmänna läroverk erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostad åt erforderlig vaktmästarpersonal eller efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall motsvarande kontant ersättning;

II. besluta, att ett treårigt, för manlig och kvinnlig ungdom öppet försöksgymnasium från och med budgetåret 1954/55 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, skall successivt upprättas vid högre allmänna läroverket i Skellefteå under villkor att Skellefteå stad åtager sig dels att tillhandahålla för detta gymnasium erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostad åt erforderlig vaktmästarpersonal eller efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall motsvarande kontant ersättning, dels ock att för anskaffande av undervisningsmateriel och bibliotek bevilja ett engångsbidrag av 10 000 kronor eller det lägre belopp, Kungl. Maj:t bestämmer;

III. bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa linjeorganisationen vid det föreslagna försöksgymnasiet i Skellefteå.

2:o) **Allmänna läroverken: Avlöningar.** Kungl. Maj:t har (s. 10—37) föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1954/55, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, vilka föranledes av vad departementschefen förordat,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, skolöverstyrelsen att — utan hinder av fastställd personalförteckning — tills vidare under budgetåret 1954/55, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärartjänst vid allmänt läroverk skall tillsättas, besluta, huruvida tjänsten skall kungöras ledig såsom adjunktstjänst eller ämneslärarinnetjänst,

dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55,

dels ock till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 117 500 000 kronor.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wahlund* (I: 449) och den andra inom andra kammaren av fru *Andrén m. fl.* (II: 582), i vilka hemställts att riksdagen måtte dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga sådan ändring i personalförteckningen för de allmänna läroverken, att de nuvarande två skolkuratortjänsterna inplaceras i lönegrad Ce 25, och dels förhöja vederbörande avlöningsanslag med 21 600 kronor,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sunne m. fl.* (I: 450) och den andra inom andra kammaren av fröken *Höjer m. fl.* (II: 583), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att vid de allmänna läroverken enligt skolöverstyrelsens förslag inrätta ytterligare sju skolskötersketjänster i Ca 14 samt en i Ce 14,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Arrhén* och *Lundgren* (I: 451) och den andra inom andra kammaren av herr *Nestrup m. fl.* (II: 584), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att i personalförteckningen för de allmänna läroverken upptaga 80 adjunktstjänster i lönegrad Ca 29 utöver de av Kungl. Maj:t redan föreslagna samt att bemyndiga Kungl. Maj:t att av dessa adjunktstjänster tillfälligt utbyta ett begränsat antal mot ämneslärarinnetjänster i lönegrad Ca 27,

dels ock en inom andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.* väckt motion (II: 544), vari hemställts att riksdagen måtte dels fatta beslut om rätt att uppdelas klassavdelning vid undervisning i hemkunskap inom de allmänna läroverken i enlighet med ett av skolöverstyrelsen framlagt förslag, dels ock bevilja härför erforderlig höjning av anslaget för budgetåret 1954/55 till avlöningar vid dessa läroverk.

Beträffande den närmare motiveringen till de motionsvis gjorda yrkandena hänvisas, i den mån densamma icke framgår av det följande, till motionerna II: 582, II: 583, II: 584 och II: 544.

Kungl. Maj:ts förslag innefattar i huvudsak följande:

- 1) uppflyttning i högre lönegrad av rektorstjänsterna vid de fem samrealskolor, som föreslås ombildade till högre allmänna läroverk,
- 2) inrättande av följande antal nya ordinarie lärartjänster nämligen 45 lektorstjänster, 158 adjunktstjänster i lönegraden Ca 29 och 85 övningslärartjänster,
- 3) uppflyttning i högre lönegrad av 16 övningslärartjänster,
- 4) inrättande av 20 nya vaktmästartjänster och i samband därmed ordinariesättning och uppflyttning i högre lönegrad av vissa befintliga dylika tjänster samt förändring av vissa vaktmästartjänster till värmeskötartjänster,
- 5) inrättande från och med nästa budgetår av egentlig lärarkurs vid statens normalskola samt från och med därpå följande budgetår av dylik kurs vid ytterligare ett läroverk,
- 6) utvidgad användning av s. k. utbytestjänster,
- 7) ökad medelsanvisning till undervisning i övningsämnen.

Därjämte har i detta sammanhang berörts frågan om fortsatt tillämpning av vissa besparingsföreskrifter.

Vad angår antalet ordinarie adjunktstjänster i lönegraden Ca 29 har *skolöverstyrelsen* föreslagit inrättande av sammanlagt 347 nya dylika. Överstyrelsen har därvid anfört i huvudsak följande.

Enligt 1949 års tjänsteförteckningskommittés av riksdagen godkända avtal med vissa lärarorganisationer (prop. 1952: 241) skall 150 adjunktstjänster i Ca 29 inrättas från och med budgetåret 1954/55. Överstyrelsen har fattat denna siffra såsom preliminär och som ett minimiantal, bestämd med hänsyn till vid överenskommelsen föreliggande uppgifter. Överstyrelsen har nu med ledning av rektorernas uppgifter angående det beräknade antalet lärartimmar m. m. för läsåret 1953/54 gjort en beräkning av det antal adjunktstjänster i Ca 29, som vid tillämpning av de i avtalet angivna grunderna borde finnas vid de allmänna läroverken från och med budgetåret 1954/55. Överstyrelsen har därvid funnit, att sammanlagt 1 889 dylika tjänster borde finnas inrättade. Då från och med budgetåret 1953/54 1 550 adjunktstjänster i Ca 29 inrättats, skulle således från och med budgetåret 1954/55 med denna utgångspunkt ytterligare 339 sådana tjänster erfordras. Härtill kommer ytterligare 8 tjänster vid vissa realskolor, som är under uppbyggnad. Vid förhandlingar med överstyrelsen har Läroverkslärarnas riksförbund anhållit, att överstyrelsen vid årets petitaarbete måtte föreslå, att av de beföringstjänster — utöver de redan avtalade 150 tjänsterna i Ca 29 — som på grundval av överstyrelsens beräkningar ytterligare borde inrättas, ett antal måtte utbytas mot ämneslärarinnetjänster i lönegrad Ca 27. Detta förslag synes överstyrelsen böra upptagas till överyägande. Det är uppenbart, att vid den träffade löneuppställningen ämneslärarinborna med hänsyn till denna kårs relativt höga tjänsteålder blivit missgynnade i fråga om antalet beföringstjänster. Överstyrelsen är emellertid icke nu beredd att precisera det antal ämneslärarinnetjänster i Ca 27, som kan anses erfor-

derligt, utan föreslår, att Kungl. Maj:t med hänsyn till det anförda utverkar riksdagens bemyndigande att av de adjunktstjänster i lönegrad Ca 29, som kan komma att inrättas från och med budgetåret 1954/55 utöver de redan avtalade 150 tjänsterna, utbyta ett antal mot ämneslärarinnetjänster i lönegrad Ca 27.

Överstyrelsen anför vidare, att den vid en beräkning läroverk för läroverk av hur många dylika tjänster, som överhuvudtaget med hänsyn till tjänstefördelning, ämneskombinationer, förut befintliga tjänster i Ca 29 etc. skulle kunna placeras, kommit till ett antal av 230 tjänster, de i det föregående nämnda åtta nya tjänsterna oräknade. Överstyrelsen beräknar därför endast medel för sammanlagt 238 nya tjänster i Ca 29.

Statskontoret anför i fråga om beräkningen av antalet nya tjänster i lönegraden Ca 29 följande.

Överstyrelsen har gjort en uppskattning av det antal adjunktstjänster i Ca 29, som vid tillämpning av gällande bestämmelser borde finnas från och med budgetåret 1954/55, samt har därvid funnit, att det erforderliga antalet uppgår till 1 889. Under hand har den uppgiften erhållits, att överstyrelsen härvid utgått från det beräknade totala antalet ämneslärartimmar i gymnasiet och realskolans två högsta klasser samt därifrån dragit det timantal, som belöper på rektorer och lektorer. Återstoden har ansetts ankomma på lärare i Ca 29. Överstyrelsen har alltså icke tagit hänsyn till att undervisningen i viss utsträckning — överstyrelsen har själv i tidigare anslagsäskanden räknat med tio procent — bör och måste upprätthållas av timlärare och annan icke-ordinarie personal. Enligt statskontorets mening bör det nu anlitade beräkningssättet icke godtagas. För nästa budgetår synes antalet tjänster i Ca 29 i enlighet med av riksdagen godkända uppskattningar rörande behovet böra ökas med 150 till 1 700.

Departementschefen erinrar om att enligt den s. k. läraröverenskommelsen antalet adjunktstjänster i lönegraden Ca 29 i huvudsak skall motsvara behovet av ämneslärartjänster å gymnasiet och i realskolans två högsta klasser bortsett från rektors- och lektorstjänster samt ämneslärarinnetjänster i Ca 27 samt fortsätter:

För täckande av detta behov beräknades i samma överenskommelse 150 nya tjänster skola inrättas för budgetåret 1954/55. Då varje beräkning av detta behov måste vara ganska osäker, anser jag mig icke böra gå längre än till att föreslå inrättande av sistnämnda antal nya tjänster. Vid bifall härtill synes anledning icke finnas att närmare gå in på överstyrelsens förslag om utbyte mot ämneslärarinnetjänster i lönegraden Ca 27 av ett antal av de nya adjunktstjänster i Ca 29, som kunde komma att inrättas utöver 150.

I *motionerna I: 451* och *II: 584* anföres i huvudsak följande som stöd för de i dessa motioner gjorda yrkandena om inrättande av 80 nya adjunktstjänster i Ca 29 utöver de av Kungl. Maj:t föreslagna 150 samt om bemyndigande för Kungl. Maj:t att göra visst utbyte av dessa tjänster mot ämneslärarinnetjänster i Ca 27.

Av propositionen framgår icke på vilket sätt skolöverstyrelsens beräkningar eventuellt skulle vara oriktiga eller ens osäkra. Med anledning därav vill vi uttala, att vi finner det otillfredsställande, om riksdagen, utan att själv vara i tillfälle att bedöma om icke fog föreligger för skolöverstyrelsens förslag, skulle fatta ett beslut, som faktiskt utgör ett avsteg ifrån en träffad förhandlingsöverenskommelse. Det må här dessutom erinras om att skolöverstyrelsens förslag framkommit efter förhandlingar i samband med petitaarbetet, därvid arbetstagarparten hemställt, att 29-gradstjänster borde inrättas till ett antal, som motsvarar skolöverstyrelsens beräkningar för det kommande budgetårets skolorganisation.

Med hänsyn till att skolöverstyrelsen uppgivit sig icke kunna utnyttja mer än 230 av de motiverade 339 tjänsterna vill vi icke sträcka oss längre än att hemställa, att riksdagen så till vida måtte besluta i enlighet med skolöverstyrelsens förslag, att 230 tjänster skall nyinrättas i stället för 150.

Därjämte vill vi föreslå, att riksdagen på skäl som skolöverstyrelsen anfört bemyndigar Kungl. Maj:t att tillfälligt utbyta ett mindre antal av dessa tjänster mot ämnesläraryrkesjämförbara i Ca 27.

Det av *skolöverstyrelsen* framlagda förslaget om förläggande av egentlig lärarkurs till statens normalskola har med hänsyn till kostnaderna avstyrkts av *statskontoret*. *Departementschefen* anför emellertid följande om behovet av en utökning av antalet läroverk med egentlig lärarkurs.

Som överstyrelsen framhållit överstiger för närvarande tillströmningen av aspiranter till den praktiska lärarutbildningen vida antalet tillgängliga utbildningsplatser. Antalet lärarkandidater, som nu väntar på att få genomgå lärarkurs, torde i själva verket uppgå till flera hundra. Med tanke på den brist, som råder på lärare med full kompetens, är detta ett allvarligt missförhållande, och åtgärder måste därför enligt min mening snarast vidtagas för att öka möjligheterna att erhålla praktisk lärarutbildning. Härför talar även hänsyn till de läraraspiranter, som nu icke kan erhålla hänvisning till lärarkurs.

Överstyrelsen föreslår en utökning av antalet läroverk med egentlig lärarkurs med två, varav ett från och med nästa budgetår och ett från och med därpå följande år. Denna utökning anser överstyrelsen erforderlig, även om den planerade lärarhögskolan också kommer att upprättas från och med budgetåret 1954/55. Överstyrelsens bedömning av situationen är enligt min mening riktig.

Alltifrån tillkomsten av statens normalskola har avsikten varit, att praktisk lärarutbildning skulle förläggas till denna skola, ehuru så hittills av olika skäl icke kommit att bli fallet. Även om kostnaderna för anordnande av egentlig lärarkurs vid denna skola, enligt vad överstyrelsens utredning ger vid handen, kommer att bli ganska betydande, anser jag mig i nuvarande läge böra biträda överstyrelsens förslag. Jag anser också i likhet med överstyrelsen, att beslut nu bör fattas om anordnande av egentlig lärarkurs från och med budgetåret 1955/56 vid ytterligare ett läroverk. Därest riksdagen ej framställer erinran häremot, torde Kungl. Maj:t få bestämma till vilket läroverk denna kurs skall förläggas. Jag vill framhålla, att ett bifall till vad jag här förordat enligt de prognoser, som nu kan göras, endast kommer att möjliggöra ett relativt måttligt nedbringande

av antalet lärarkandidater, som ej kunnat erhålla hänvisning till lärarkurs, och detta även om en lärarhögskola inrättas något av de närmaste åren.

Med utgångspunkt i den för nästa budgetår motsedda ökningen i antalet klassavdelningar beräknar skolöverstyrelsen, att omfattningen av undervisningen i övningsämnen kommer att öka med sammanlagt 3 073 veckotimmar. Till väsentlig del är denna ökning en automatisk följd av tillkomsten av nya klassavdelningar, men överstyrelsen föreslår också viss icke-automatisk ökning av timtalen. I hemkunskap och hushållsgöromål beräknar överstyrelsen sålunda utöver en automatisk ökning med 382 veckotimmar en icke-automatisk ökning med 200 veckotimmar för genomförande av viss uppdelning av klassavdelning vid undervisningen i hemkunskap.

Statskontoret ställer sig avvisande till överstyrelsens förslag om icke-automatiska ökning, däribland också till det nu nämnda förslaget beträffande hemkunskap.

Departementschefen erinrar om att han vid anmälan i årets statsverksproposition av frågan om anslag till bland annat högre kommunala skolor avstyrkt ett förslag om rätt att uppdelning av klassavdelning vid undervisning i hemkunskap. Han avstyrker även det nu föreliggande förslaget om dylik uppdelning vid de allmänna läroverken.

Till stöd för det i motionen II: 544 framförda förslaget om rätt till uppdelning av klassavdelning vid undervisning i hemkunskap anföres bland annat följande.

Enligt anmärkningar till timplanerna för rikets allmänna läroverk (1950: 60) kan skolöverstyrelsen medgiva, att årsklass eller avdelning av årsklass må, då antalet lärjungar, som deltagar i undervisningen, överstiger 16, uppdelas i två undervisningsavdelningar vid undervisningen i bland annat hushållsgöromål. I det för samtliga elever i klasserna 3⁴ eller 4⁵ av realskolan obligatoriska ämnet hemkunskap är emellertid uppdelning av årsklass eller avdelning av årsklass ej medgivet.

Skolöverstyrelsen har funnit, att det även för de elever, som icke deltagar i undervisningen i hushållsgöromål utan endast i hemkunskap, vore i hög grad behöfligt med en uppdelning efter samma principer som vid laborationer i t. ex. fysik och kemi, åtminstone vid undervisning i det avsnitt av ämnet, som skall omfatta kostlära, bostads- och hemvårdsfrågor samt klädvård. Med framhållande av att sådan undervisning, som fordrar att eleverna skola vara självverksamma, icke kan effektivt meddelas ett större elevantal än 16, samt att lokalerna för undervisning i hushållsgöromål, dit undervisningen i hemkunskap bör förläggas, ej heller är beräknade för mer än 16 lärjungar, har överstyrelsen framlagt följande förslag.

»Om en del av eleverna i en klassavdelning icke deltagar i undervisning i hushållsgöromål, skall dessa undervisas för sig i hemkunskap under läsårets ena termin. Då antalet sådana elever i årsklass eller avdelning av årsklass överstiger 16, skall dessa efter medgivande av överstyrelsen kunna

uppdelas på två undervisningsavdelningar. Liknande skall kunna ske under en av terminerna i hemkunskap, då undervisning i hushållsgöromål icke alls förekommer i klassen.»

Vid kostnadsberäkningen har skolöverstyrelsen för sådan uppdelning räknat med en ökning av 200 veckotimmar utöver den automatiska ökningen för budgetåret 1954/55.

Undervisningen i hemkunskap är av utomordentlig betydelse, särskilt för det stora antal elever, som lämna skolan utan att ha deltagit i undervisningen i hushållsgöromål. För att eleverna skola få den avsedda praktiska nyttan av kurserna i hemkunskap är det emellertid nödvändigt, att undervisningen lägges laborationsmässigt och organiseras så, att vissa arbetsmoment kan demonstreras och eleverna kan få öva sig att utföra vissa handgrepp och praktiska sysslor, vilket allt förutsätter möjlighet till uppdelning i mindre grupper enligt ovan angivna principer.

Syftet med undervisningen i hemkunskap är icke enbart att meddela eleverna kunskap och övning i praktiska göromål. Av minst lika stor betydelse är, att deras reflexionsförmåga väckes och utvecklas och att tillfälle till diskussion beredes dem i anslutning till de praktiska övningarna. Den nära kontakt med eleverna, som är nödvändig för vinnande av dessa syften, kan icke uppnås, om grupperna är för stora.

Bland förslag av skolöverstyrelsen, som departementschefen icke ansett sig kunna tillstyrka må ytterligare nämnas dels förslag om en utökning av antalet heltidsanställda skolsköterskor, dels förslag om utvidgning av kura-torsinstitutionen innebärande bland annat inrättande av två extra ordinarie tjänster som skolkurator i lönegraden Ce 25.

Vid de allmänna läroverken finnes nu 11 ordinarie tjänster som sk o l s k ö t e r s k a, alla placerade i lönegraden Ca 14. Skolöverstyrelsen föreslår i sina anslagsäskanden inrättande av ytterligare sju dylika tjänster och har därjämte i särskilt yttrande tillstyrkt en framställning från rektorerna vid högre allmänna läroverket, folkskoleseminarier och kommunala flickskolan i Luleå om inrättande av en för dessa läroanstalter gemensam heltidstjänst som skolsköterska. Denna tjänst bör dock enligt överstyrelsens mening som icke-ordinarie placeras i lönegraden Ce 14. Till stöd för sitt förslag om inrättande av sju nya ordinarie skolskötersketjänster anför överstyrelsen, att det under de senaste åren blivit allt svårare att erhålla kompetenta sköterskor för deltidstjänstgöring i läroverken, under det att befattningar på heltid visat sig vara mycket eftersökta även av högt kvalificerade sköterskor.

Statskontoret avstyrker, att antalet befattningar för heltidsanställda skolsköterskor utökas.

Till stöd för det i *motionerna I: 450* och *II: 583* framförda yrkandet om inrättandet i enlighet med skolöverstyrelsens förslag av sammanlagt åtta nya skolskötersketjänster anföres i huvudsak följande.

I sitt anslagsäskande för budgetåret 1954/55 har skolöverstyrelsen kraftigt understrukt svårigheten att erhålla kompetenta skolsköterskor för deltidstjänstgöring vid läroverken. Däremot, säger styrelsen, har befattningarna på heltid visat sig mycket eftersökta av högt kvalificerade sjuksköterskor. Bristen på sökande till typen deltidstjänst-skolskötersketjänst har framtvingat förslaget om heltidsanställda skolsköterskor.

Behovet av hälsovård i skolor av olika slag är väl numera så väl dokumenterat, att några utläggningar härom ej torde vara påkallade. Vad som däremot icke är tillfredsställande det är, att befattningshavare med de för tjänsten fastställda kvalifikationerna ej står att erhålla. Av skolöverstyrelsens hemställan framgår, att kompetenta aspiranter till dessa tjänster väl finnes, ehuru vederbörande icke anser de erbjudna deltidstjänsterna åtråvärda.

Deltidstjänst som skolsköterska vid läroverk är organiserad med en sammanhängande tjänstgöringstid på cirka 1—9 veckor på hösten. Övriga läsåret är uppdelat på viss timtjänstgöring med ett sammanlagt timtal varierande från 2 till 20 timmar per vecka. Arvode utgår per vecka vid veckotjänst och per timme övriga delen av året. Vederbörande erhåller inga som helst förmåner vid sidan om timarvodet, vare sig semester eller annan anställningsförmån. En gift sjuksköterska är på detta sätt bunden vid en splittrad tjänstgöring, som hindrar henne från att åtaga sig annat arbete, t. ex. halvtidstjänst, som ger henne utöver avlöningen även sociala förmåner. Skolöverstyrelsen har år från år påtalat dessa förhållanden men icke kunnat erhålla någon som helst förståelse för sina synpunkter på denna viktiga fråga.

Om skolhälsovården skall kunna upprätthållas är det nödvändigt att härför erhålla kvalificerade befattningshavare. Skolöverstyrelsens förslag att inrätta ytterligare åtta skolskötersketjänster synes oss välbetänkt och bör bifallas.

Vad angår skolkuratorerna har *skolöverstyrelsen* framlagt en utredning rörande kuratorsinstitutionen vid de högre skolorna.

Överstyrelsen framhåller i denna, att överstyrelsen kunnat följa kuratorsverksamheten vid några skolor och alltmer styrkts i sin uppfattning, att denna verksamhet är ytterst värdefull och bör utvidgas. Samtidigt har emellertid överstyrelsen insett nödvändigheten av att åt innehavarna av kuratorsbefattningarna beredes så betryggande anställnings- och avlöningsvillkor, att väl utbildade sökande till befattningarna kommer att stå till förfogande. Skolväsendets nuvarande rörlighet, inriktningen på försöksverksamhet och på provisoriska reformer i olika avseenden gör, att överstyrelsen icke varit beredd att föreslå en definitiv utformning av kuratorsverksamheten. De förslag, överstyrelsen framlagt i skrivelsen, angives huvudsakligen taga sikte på att ge bättre underlag för en gynnsam utveckling än nuvarande, mera lösliga och för befattningshavarna i stort sett mindre tillfredsställande förhållanden. Överstyrelsens förslag, vilket upprepats i dess anslagsäskanden för nästa budgetår, avser anvisande av ett avrundat belopp av 102 000 kronor enligt följande sammanställning.

2 kuratorstjänster i lönegrad Ce 25	21 600
4 kuratorstjänster i lönegrad Cg 21	34 000
Ersättning åt kuratorer i arvodesbefattning, högst	10 000
Praktikantarvoden, högst	7 200
Rörligt tillägg	29 200
	Summa kronor 102 000

Statskontoret har på anförda skäl funnit något mera markerat behov av en utbyggnad av kuratorsverksamheten knappast föreligga och har i föreliggande läge ej heller velat förorda, att två nu befintliga heltidstjänster som kurator ombildas till extra ordinarie befattningar. För den händelse en inplacering i lönegrad av kuratorstjänster skulle anses motiverad, vill statskontoret framhålla, att skolkuratorerna närmast torde böra jämsställas med kuratorerna vid sjukhus och sålunda i regel placeras i lönegrad 17. Därest undantagsvis särskilda skäl för en högre lönegradsplacering anses föreligga, synes enligt statskontorets mening lönegrad 19 böra kunna ifrågakomma.

Statens lönenämnd är icke beredd att för skolkuratorer tillstyrka högre löneställning än den för kuratorer i allmänhet gällande, det vill säga 17 lönegraden. Sedan ytterligare erfarenhet vunnits av skolkuratorernas verksamhet, synes enligt lönenämnden frågan om en eventuell differentiering av dessa tjänster på 17 och högre lönegrad kunna upptagas till övervägande.

I motionerna I: 449 och II: 582 anföres bland annat följande som stöd för det i dessa motioner framförda förslaget om två skolkuratorstjänster i Ce 25.

Det måste anses i högsta grad önskvärt, att den kuratorsinstitution, som prövats i mer än ett decennium och nu visat sig just svara mot de behov, vilka förändringarna inom skolorna fört med sig, ges en fastare utformning, säkrare ekonomisk ställning samt möjlighet till utbyggnad. Hittills har en viss utbildning av kuratorsaspiranter skett genom kuratorerna vid Norra latin och Flickläroverket på Söder. För dessa emellertid ej fastare anställning, kommer de säkerligen att söka sig till andra anställningar, och den erfarenhet, som de i sitt arbete som skolkuratorer vunnit, skulle alltså gå förlorad och möjligheterna till organisk utveckling av kuratorsverksamheten beskäras.

Utskottet. I den av 1952 års riksdag godkända överenskommelsen den 4 oktober 1952 mellan 1949 års tjänsteförteckningskommitté och vederbörande organisationer fastslogs, att antalet adjunktstjänster i lönegraden Ca 29 vid de allmänna läroverken i huvudsak skulle motsvara behovet av ämneslärtjänster å gymnasiet och i realskolans två högsta klasser, bortsett från rektors- och lektorstjänster samt ämneslärarinetjänster i Ca 27. För täckande av detta behov beräknades i överenskommelsen 150 nya tjänster skola inrättas för budgetåret 1954/55. Skolöverstyrelsen har nu verkställt en ny beräkning av hur många dylika tjänster, som enligt överenskommelsen borde inrättas från och med nästa budgetår, och kommit till siffran 339. Statskontoret har mot denna beräkning gjort den invändning-

en, att överstyrelsen icke tagit hänsyn till att undervisningen i viss utsträckning — överstyrelsen har själv enligt statskontoret i tidigare anslagsäskanden räknat med tio procent — borde och måste upprätthållas av timlärare och annan icke-ordinarie personal. Statskontoret har fördenskull underkänt överstyrelsens beräkningssätt och för sin del funnit att antalet nya adjunktstjänster i Ca 29 kan begränsas till 150.

Departementschefen har uttalat, att varje beräkning av behovet av ifrågavarande befattningar måste vara ganska osäker, och ansett sig icke böra föreslå inrättande av fler än 150 adjunktstjänster i Ca 29. Det i motionerna I: 451 och II: 584 gjorda yrkandet beträffande antalet tjänster synes utgå från överstyrelsens beräkningssätt men avser, med hänsyn till att överstyrelsen ej räknat med att kunna placera fler än 230 tjänster, endast inrättande av 80 utöver de 150, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Vad angår det av överstyrelsen tillämpade beräkningssättet, vilket statskontoret ansett icke böra godtagas, får utskottet framhålla, att ordalagen i överenskommelsen icke ge någon ledning för ett bedömande av huruvida beräkningssättet bör accepteras eller ej. Det faktiska läget i läroverken torde emellertid regelmässigt vara sådant, att icke-ordinarie lärarpersonal i viss utsträckning måste anlitas för undervisning på angivna stadium. Utskottet finner häri ett visst fog för en restriktivare beräkning av behovet av nya adjunktstjänster i Ca 29 än den överstyrelsen gjort. I detta läge har utskottet ansett sig icke böra ifrågasätta någon utökning av det antal av 150, som Kungl. Maj:t föreslagit för nästa budgetår. Härav följer, att utskottet ej heller ifrågasätter något bemyndigande för Kungl. Maj:t att i enlighet med motionärernas förslag utbyta adjunktstjänster mot ämneslärarinnetjänster. Utskottet avstyrker förty bifall till motionerna I: 451 och II: 584.

Kungl. Maj:ts förslag angående utökning av antalet läroverk med egentlig lärarkurs har icke givit utskottet anledning till erinran. Den föreslagna lärarkursen vid statens normalskola i Stockholm beräknas kunna mottaga sammanlagt 16 lärarkandidater per år och draga en kostnad av i runt tal 82 000 kronor. Utskottet får i anslutning till denna beräkning framhålla, att det såväl av ekonomiska skäl som av hänsyn till det trängande behovet av utbildningsplatser synes utskottet angeläget, att man på olika sätt — exempelvis vid tillsättningen av lärartjänster i läroverk med lärarkurs — strävar efter ett så fullständigt utnyttjande av lärarkurskapaciteten som möjligt.

Det i motionerna I: 450 och II: 583 framställda yrkandet om inrättande av ytterligare åtta heltidstjänster som skolsköterska anser sig utskottet icke böra biträda.

Den rätt till uppdelning av klassavdelning vid undervisning i hemkunskap, varom förslag framställt i motionen II: 544, skulle om den infördes utan tvivel bli av värde för undervisningen i ämnet. Härför beräknas emel-

lertid en ökning av det totala timantalet i hemkunskap med icke mindre än 200 veckotimmar vara erforderlig. Med hänsyn till rådande brist på lärarinnor i ifrågavarande ämne inger detta vissa betänkligheter. Utskottet anser sig icke böra tillstyrka bifall till motionen.

Skolöverstyrelsen har vitsordat, att de erfarenheter, som hittills vunnits av verksamheten med skolkuratorer i de allmänna läroverken, varit gynn-samma, och det kan enligt utskottets mening icke heller råda något tvivel om att det i skolorna finnes arbetsuppgifter, som många gånger med fördel kunna anförtros åt kuratorer. Samtidigt måste emellertid beaktas, att man icke bör vidtaga åtgärder, som i realiteten kunna medföra ett tillbakaskjutande av den skyldighet till personlig omvårdnad av eleverna, som åvilar lärarna och särskilt klassföreståndarna. Den personliga kännedom om eleverna i klassen, som en klassföreståndare kan vinna, särskilt om han följer klassen i flera år, torde många gånger ge honom bättre möjligheter att riktigt bedöma en lärjunges situation än vad en för hela skolan gemensam kurator har. Utskottet finner det emellertid värdefullt med en fortsatt försöksverksamhet på området, under vilken olika möjligheter kunna prövas. Däremot anser sig utskottet icke böra tillstyrka inrättande i enlighet med yrkandet i motionerna I: 449 och II: 582 av två kuratorstjänster i lönegraden Ce 25. På sätt departementschefen förordat torde frågor om anslag till kuratorsverksamheten liksom hittills få prövas av Kungl. Maj:t från fall till fall.

Vad departementschefen anfört och föreslagit har icke i vidare mån än som framgår av det föregående givit utskottet anledning till särskilt uttalande.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 451 och II: 584, I: 450 och II: 583, II: 544 samt I: 449 och II: 582,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1954/55, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, vilka föranledes av vad departementschefen förordat;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, skolöverstyrelsen att — utan hinder av fastställd personalförteckning — tills vidare under budgetåret 1954/55, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärartjänst vid allmänt läroverk skall tillsättas, besluta, huruvida tjänsten skall kungöras ledig såsom adjunktstjänst eller ämneslärarinnetjänst;

c) godkänna följande avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55:

A v l ö n i n g s s t a t .

U t g i f t e r :

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	56 425 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:	
a) Arvoden åt skolläkare m. m., förslagsvis	615 000
b) Arvoden åt bibliotekarier, förslagsvis	264 000
c) Särskilda arvoden vid läroverk med lärarkurs, förslagsvis ..	1 180 000
d) Särskilda arvoden vid statens aftonskola, förslagsvis	15 700
e) Arvode åt biträdande föreståndarinna	1 200
	<u>2 075 900</u>
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, förslagsvis	19 000 000
4. Rörligt tillägg, förslagsvis	40 466 100
	<u>Summa kronor 117 967 000</u>

Särskilda uppbördsmedel:

1. Bidrag från Stockholms stad ...	15 000
2. Av kommuner och lärare erlagda hyror	274 000
3. Avkastning av donationer från kronan m. m.	37 600
4. Av vaktmästare erlagda hyror samt ersättning för bränsle och lyse	140 400
	<u>467 000</u>
	<u>Nettoutgift kronor 117 500 000</u>

d) till *Allmänna läroverken*: Avlöningar för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 117 500 000 kronor.

3:o) **Allmänna läroverken: Bidrag till ljus- och vedkassorna.** Kungl. Maj:t har (s. 38—41) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 2 880 000 kronor. Kungl. Maj:ts förslag innebär en sänkning med 67 000 kronor föranledd av att en minskad belastning på kassorna kan beräknas bli en följd av inrättandet av ett antal nya vaktmästartjänster vid läroverken.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm väckt motion (II: 82), vari hemställt att riksdagen vid behandlingen av hithörande frågor i budgetförslaget för 1954/55 för sin del måtte besluta, att terminsavgifterna helt skall avskaffas vid de allmänna läroverken och därmed jämförliga högre kommunala läroanstalter.

Vid de allmänna läroverken utgår enligt läroverksstadgan följande terminsavgifter nämligen dels en avgift av högst trettio kronor till ljus- och vedkassan, dels en avgift av högst tio kronor eller efter medgivande av Kungl. Maj:t högst femton kronor till biblioteks- och materielkassan, dels ock en avgift av fem kronor till byggnadsfonden. Beträffande samtliga avgifter gäller, att de skall utgå för varje lärjunge, som ej i föreskriven ordning helt eller delvis befrias därifrån.

I motionen II: 82 erinras om att 1950 års riksdagsbeslut om en skolreform innebar, bland annat, att terminsavgiftssystemet vid de allmänna läroverken och därmed jämförliga högre kommunala läroanstalter skulle avvecklas. I anslutning härtill framhålles bland annat vikten av att ekonomiska utbildningshinder undanröjes, varvid ett första steg bör vara slopandet av terminsavgifterna.

Utskottet. I de av 1950 års riksdag godkända riktlinjerna för skolväsendets utveckling uttalades, att terminsavgiftssystemet vid de allmänna läroverken och därmed jämförliga högre kommunala läroanstalter skulle snarast möjligt avvecklas i den ordning, som framdeles bestämdes. Därvid torde ha förutsatts, att närmare utredningar och överväganden angående de ekonomiska konsekvenserna av beslutet vore erforderliga. För de allmänna läroverkens del kommer avgifternas avskaffande totalt sett att innebära ett mycket betydande inkomstbortfall, vilket nödvändiggör kompen- sation genom medelsanvisning å riksstaten, och även beträffande de kommunala skolorna är frågan i många fall av väsentlig ekonomisk betydelse.

Enligt vad utskottet har sig bekant pågår för närvarande inom skolöverstyrelsen en utredning angående läroverkskassornas ekonomiska ställning. Först när resultatet av denna utredning föreligger, torde det vara möjligt att taga ställning till frågan om de ekonomiska förutsättningarna för terminsavgiftsreformens genomförande. På motsvarande sätt erfordras en utredning även i vad gäller de högre kommunala skolorna.

I det föregående ha angivits de maximibelopp, som må utgå i form av terminsavgifter vid de allmänna läroverken. I anslutning till dessa sifferuppgifter får utskottet framhålla, att den möjlighet, som läroverksstadgan ger till nedsättning av eller befrielse från terminsavgift, enligt vad utskottet inhämtat, utnyttjas i betydande utsträckning. Den ekonomiska börda, som terminsavgifterna kunna innebära för den enskilde, blir därigenom just

i de mest trängande fallen helt avlyftad och i många andra fall väsentligt lättad. Av sålunda angivna skäl avstyrker utskottet bifall till det i motionen I: 82 framställda yrkandet.

Kungl. Maj:ts föreliggande förslag har icke givit utskottet anledning till erinran.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 82, till *Allmänna läroverken: Bidrag till ljus- och vedkassorna* för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 880 000 kronor.

4:o) **Avlöning åt deltagare i praktiska lärarkurser m. m.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (s. 42), vilket innebär en anslagshöjning med 140 000 kronor, föranledd av förslaget om utökning från och med nästa budgetår av antalet läroverk med egentlig lärarkurs, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Avlöning åt deltagare i praktiska lärarkurser m. m.* för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 140 000 kronor.

5:o) **Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier m. m.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (s. 43—45), vilket innebär en anslagssänkning med 105 000 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier m. m.* för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 820 000 kronor.

Stockholm den 27 april 1954.

På statsutskottets vägnar:

KARL WARD.

Närvarande: se under utlåtandet nr 93.

Reservationer

1) vid *punkten 1* (Utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen)

a) av herr *Karl Andersson*, som ansett att utskottet bort — med hänsyn till hittills tillämpad omfattning av förstatligandet av kommunala gymnasier och i förhållande till antalet förefintliga dylika gymnasier samt med beaktande i övrigt av vad i motionerna I: 424 och II: 545 anförts — tillstyrka bifall till nämnda motioner samt att förty utskottets hemställan under I. bort ha följande lydelse:

»I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 424 och II: 545 besluta, att samreal-skolorna i Bollnäs, Borlänge, Enköping, Köping, Lidköping, Mariestad, Nässjö och Oskarshamn från och med budgetåret 1954/55 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, skall ombildas till högre allmänna läroverk med den linjeorganisation, Kungl. Maj:t bestämmer, skolande ombildningen tillgå sålunda, att första ringen vid ombildningen omedelbart upprättas och sedan ytterligare en ring per år, till dess gymnasiet är i sin helhet färdigbildat; allt under villkor att vederbörande kommuner åtager sig att tillhandahålla för respektive högre allmänna läroverk erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostad åt erforderlig vaktmästarpersonal eller efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall motsvarande kontant ersättning;»

b) av herrar *Hesselbom* och *Arrhén*.

2) vid *punkten 2* (Allmänna läroverken: Avlöningar)

a) av herr *Karl Andersson*, som under förutsättning av bifall till reservationen I a) ansett att utskottets hemställan i nedan angivna delar bort ha följande lydelse:

»att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 451 och II: 584, I: 450 och II: 583, II: 544 samt I: 449 och II: 582,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1954/55, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, vilka föranledes av vad departementschefen och utskottet förordat;

c) godkänna följande avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55:

A v l ö n i n g s s t a t .

Utgifter:

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>		56 585 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:		
a) Arvoden åt skolläkare m. m., <i>förslagsvis</i>	615 000	
b) Arvoden åt bibliotekarier, <i>förslagsvis</i>	264 000	
c) Särskilda arvoden vid läroverk med lärarkurs, <i>förslagsvis</i> ...	1 180 000	
d) Särskilda arvoden vid statens aftonskola, <i>förslagsvis</i>	15 700	
e) Arvode åt biträdande föreståndarinna	1 200	2 075 900
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	19 000 000	
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	40 556 100	
	Summa kronor	118 217 000

Särskilda uppbördsmedel:

1. Bidrag från Stockholms stad ..		15 000
2. Av kommuner och lärare erlagda hyror	274 000	
3. Avkastning av donationer från kronan m. m.	37 600	
4. Av vaktmästare erlagda hyror samt ersättning för bränsle och lyse	140 400	467 000

Nettoutgift kronor 117 750 000

d) till *Allmänna läroverken: Avlöningar* för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 117 750 000 kronor.»

b) av herrar *Ohlon, Alfred Nilsson, Sunne, Arrhén, Staxäng* och fröken *Vinge*, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till de i motionerna I: 451 och II: 584 framställda yrkandena samt att därför utskottets hemställen bort ha följande lydelse:

»att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 451 och II: 584 ävensom med avslag å motionerna I: 450 och II: 583, II: 544 samt I: 449 och II: 582,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1954/55, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, vilka föranledes av vad departementschefen och utskottet förordat;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, skolöverstyrelsen att *dels* tillfälligt utbyta ett begränsat antal adjunktstjänster i lönegraden Ca 29 mot ämneslärarinnetjänster i lönegraden Ca 27, *dels ock* — utan hinder av fastställd personalförteckning — tills vidare under budgetåret 1954/55, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärartjänst vid allmänt läroverk skall till sättas, besluta, huruvida tjänsten skall kungöras ledig såsom adjunktstjänst eller ämneslärarinnetjänst;

c) godkänna följande avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55:

A v l ö n i n g s s t a t .

U t g i f t e r :

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>		57 465 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:		
a) Arvoden åt skolläkare m. m., <i>förslagsvis</i>	615 000	
b) Arvoden åt bibliotekarier, <i>förslagsvis</i>	264 000	
c) Särskilda arvoden vid läroverk med lärarkurs, <i>förslagsvis</i> ...	1 180 000	
d) Särskilda arvoden vid statens aftonskola, <i>förslagsvis</i>	15 700	
e) Arvode åt biträdande föreståndarinna	1 200	2 075 900
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>		18 200 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>		40 626 100
	Summa kronor	118 367 000

Särskilda uppbördsmedel:

1. Bidrag från Stockholms stad	15 000	
2. Av kommuner och lärare erlagda hyror	274 000	
3. Avkastning av donationer från kronan m. m.	37 600	
4. Av vaktmästare erlagda hyror samt ersättning för bränsle och lyse	140 400	467 000

Nettoutgift kronor 117 900 000

d) till *Allmänna läroverken*: *Avlöningar* för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 117 900 000 kronor.»

c) beträffande undervisning i hemkunskap av herr *Widén*, fröken *Vinge* och fröken *Ager*;

d) beträffande skolsköterskor av herr *Sunne* och fröken *Vinge*;

e) beträffande skolkuratorer av fröken *Vinge*.